

M. VILTIES „NEPARAŠYTI LAIŠKAI“

Mielas Pirmininke,

Ačiū už poezijos pluoštą, atsiųstą susipažinti... Tai vėl nežinomo autoriaus poezija... Ėmiausi ją skaityti ir perskaičiau vienu užsimojimu... Nejprasta tai poezija.

Ne forma joje stebina. Forma ji nemėgins prilygt Aisčio, Brazdžionio, Jasmanto — dainuojančios, trimituojančios, skambančios formos, kurių garsiai skaitydamas lyg klasinę muziką girdėtum. Tada buvo poezijos formos aukso amžius. Čia rašo poetas, kuris neturi nei kada nei jaučia vidaus būtinumo forma grožėtis ir ją dailinti. Šių dienų poeto įpilietintu žodžiu sakant, tai neornamentuota kalba. Lyg poetui būtų tiek ko pasakyti ir taip jam svarbu pasakyti, kad nesisieloja, kaip tai pasakyta bus. Ne forma, o pergyvenimai pirmiausia traukia čia dėmesį.

Nemėginu teirautis, kas autorius yra. Pati jo poezija rodo pergyvenimą žmogaus, kuris gyvena (ar gyveno) ne mūsų sąlygose. Gyveno sąlygose, kuriose žmogus atsiduria prie pat ribos — nebegyventi. Nuo tos ribos stebint, daug kas rodosi kitaip. Tai sąlygos partizano, sąlygos ištremtojo Sibiro šachtose. Jo pergyvenimai anose sąlygose, jo santykiai su pasauliu yra šios poezijos turinys. Ar autorius, atsidūręs laisvame pasauly, ilgainiui pakis ir priartės prie tokių kaip čia mes visi čia — kas žino. Bet dabartinėje poezijoje jis tebėra anų specifinių sąlygų produktas ir veidrodis.

Partizano ir ištremtojo dalioje praeitis, dabartis ir ateitis kitaip išgyvenama. Dabarties lyg visai jo poezijoje nematyti. Tai lyg ana ledų kalno didžioji dalis, nuskendusi vandenyse. Bet ją jauste jauti. Jeigu ne ši tik užuominom paliečiama dabartis, kitaip rodytūsi ir praeitis, kurios vaizdai poezijoje dominuoja. Tos praeities elementai, kaip prisiminimai, plaukia visu skaidrumu. Kitaip ir saulė pro miglas atrodo nei giedrą dieną; kitaip ir garsai sklinda drėgmės prisotintoje atmosferoje. Netektas dienas atsiminimuose iškelia nuskaidrintas nuo kasdienybės dulkių. Koki mieli ir gražūs tie buvę ryšiai su gimtom panemunėm, su egle ir ąžuolu, su draugais, kurie tave erzindavo, su vaikais, anot poeto, dar negimusiais... Ištrėmimas atplėšė fiziškai, bet negalėjo atplėšti širdies nuo to, kas gimtojoje vietoje palikta. Partizano kelias neatvedė į laimėjimą — tik į mirtį ar geresniu atveju — Sibirą. Bet čia nėra desperacijos dėl tos nesėkmės. Pasipriešinimas sunaikintas, bet nesunaikintas tikėjimas pačiu siekimu. Ir siekimas liko kartom. Ir mirtis meilesnė, kad ji ištiko „po savo skarota egle“; kad „mūsų jaunas kraujas sunkiasi pro merdinčią žemę, per kartų kartas į gimusias ir gimšiančias širdis“; kad „laisvės vėjai... supasi nulenkusių viršūnes ąžuolų, prisikėlimą sapnuodami“.

Nekalbama apie priešą ar kankintoją; nematyt jam neapykantos, pagiežos. Nekalbama apie savo žygius; nematyt heroizmo. Nekalbama ir apie kentėjimus kitaip kaip tik santūriui atodūsiu. Nesakytum, kad tai martirologinis pergyvenimas. Ne. Tačiau savo esme tie pergyvenimai yra martirologijos vaisiai. Tos martirologijos, kuri žmogaus dvasią nuskaidrina; kuri nesunaikina anų idealų, dėl kurių kovota ir kentėta; kuri juos padaro dar brangesnius širdžiai ir vienintele žmogiškąja vertybe. Tai dvasinis heroizmas, artėjantis į šventumą ir juo šviečiantis kartų kartom.

Į poetinę plotmę anas pergyvenimas pakyla, ir jo elementai ima rikiuotis dvejopu būdu. Vienas gali būti iliust-

ruotas konkrečiu „Jaunesniojo brolio“ pavyzdžiu. Tai žvelgimas „jaunystėn“ apskritai — ir jai kontrastas yra poeto asmeninė jaunystė. Jaunystė apskritai suvokiama kaip vasaros naktim dainuojantis ilgesys, dainuojantis žmoguje ir gamtoje. Jo fone asmeninis kontrastas: „Yra kažkur ilgų naktų. Bet aš nebespėjau visų dainų tvaskančių vasaros naktį išdainuoti“. Šio motyvo nuotaika sklinda iš atskirų vaizdų, atsiminimuose palaidų vaizdų, lyg ledo gabalai plaukiančioje srovėje. Jie visi nuplaukia, palikdami įspūdį, kad ir autoriui ir jo jaunesniajam broliui buvo „pavogta jaunystė“. Eilėraščio pabaiga pakyla dar labiau apibendrinančion plotmėn pergyvenimu: „O Viešpatie, kokios trumpos buvo dainuojančios naktys ir mano jaunystė“.

Gilus pergyvenimas, atotrauka į bendresnę nuskaidrintą plotmę iki aukščiausio pakilimo pabaigoje — tokia struktūra yra daugelio eilėraščių. Ir čia yra autoriaus poetinė jėga.

Kitu būdu autoriaus pergyvenimas reiškiamas skyrelyje *Neparašyti laiškai*. Jais kreipiasi autorius į gyvuosius — į gimines, kovos draugus, ūkininkus, poetus, muzikus, teatralus, dailininkus, kad jie visi savais būdais primintų anuos kovojusius ir kentėjusius. Jeigu nebus priminta, veltui dings jų kovos ir kentėjimų pats siekimas: nes „mūsų širdys neišlaikys, jeigu ir jūs nutilsite“. Šis šauksmas nenutilti, prabilti žodžiu, garsais, spalvom susiranda sau išraišką lyg ir psalmių retorinėse formose.

Maniau, tai naujas indėlis į mūsų poeziją. Indėlis, kuris praplečia, papildo naujom temom, naujais pergyvenimais — tokiais aktualiais kaip tik šiais metais, minint 1941 metų tautos sukilimo ir rezistencijos 25 metų sukaktį.

Dar kartą ačiū už atrastą ir parodytą naują poetą.

Mykolas Viltis: *Neparašyti laiškai*. Eilėraščiai. Į Laisvę fondo leidinys, Nr. 6. Viršelis ir piešiniai Pauliaus Jurkaus. Brooklyn, N.Y. 1966, 56 psl. Kaina \$2.00.